

АННА АНГЕЛОВА

Университетска библиотека „Св. Климент Охридски“

✉ anna@libsu.uni-sofia.bg

„ИСТОРИЯ И ПАМЯТНИКИ ВИЗАНТИЙСКОЙ ЭМАЛИ“ – КНИГА ШЕДЬОВЪР

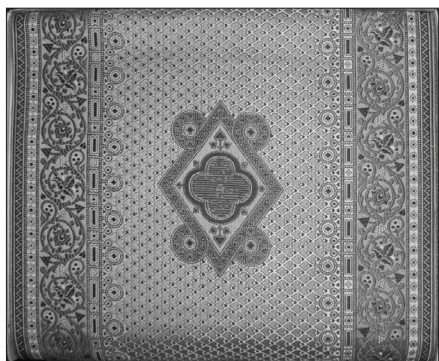
Сред библиофилските издания, които се отличават по своето богато полиграфическо оформление, се срещат и издания, които заслужено се определят като шедьоври – изключителни постижения в областта на изкуството на книгоиздаването в световен мащаб. В библиотеката на Алма матер, сред библиофилските шедьоври, специално място заема луксозното, номерирано издание на „История и памятники византийской эмали“, една от най-красивите и скъпи печатни книги¹. Съчинението е мащабно научно изследване на византийските емали, в това число и на богатата колекция от емали,

притежавана от издателя и спонсор на изданието – Александър Звенигородски (1837–1903). След обстоен преглед на европейските учени през 1886 г., по съвет на известния славист и историк на изкуството Владимир Стасов (1824–1906)², Звенигородски се обръща към Никодим Кондаков като утвърден познавач на византийското изкуство, с молба да се нагърби с подготовката на изданието.

¹ През 2005 г. екземпляр от книгата, с гравирани портрет на Звенигородски на фронтисписа, е продаден на търг за 250 000 долара.

² В. Стасов е автор на уникалното библиофилско издание „Славянский и восточный орнамент по рукописям древняго и новаго времени...“ (1887), също притежание на Университетската библиотека.

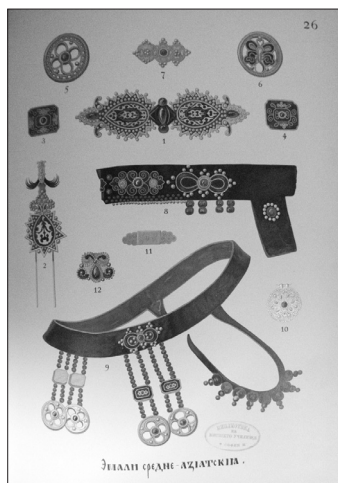
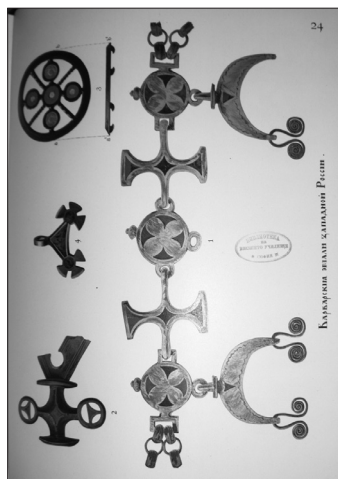
Поел по пътя на емиграцията през 1920 г., световноизвестният учен, изкуствовед и изследовател на византийското изкуство и иконография акад. Никодим Кондаков се озовава в София и е назначен в Университета като редовен професор по археология и история на средновековното изкуство.

За краткия си период на пребиваване в нашата Алма матер – от 1.9.1920 г. до 1.4.1922 г., Н. Кондаков води три лекционни курса: „История на византийското средновековно изкуство и начално Възраждане“, „История на християнското изкуство в Източна Европа в края на средните векове“ и „История на изкуството в края на средните векове“. Красноречива оценка за работата на Кондаков в Софийския университет прави проф. Любомир Милетич, който отбелязва: „Колкото и да бе кратковременно пребиваването на Никодима Павловича у нас, то остави дълбоки следи в нашата наука, а тъй също у всички, които неговият просветен ум и светла душа в близко, лично общение благодатно озариха.“³

В началото на 1922 г., „тъкмо в разгара на университетската криза“, Н. Кондаков получава покана, отправена лично от чешкия президент Т. Масарик, да продължи научната си дейност като професор в Карловия университет в Прага. Там акад. Кондаков успява да положи основите на собствена школа. Около известния византолог се формира група от негови ученици и последователи, които ревностно продължават делото му. След смъртта на учения през 1925 г. в Прага се основава научно дружество с название „Семинар Н. П. Кондаков“ (Seminarium Kondakovianum), чиято първа задача е издаването на основния труд на Н. Кондаков – „Русская икона“.

Сред трудовете на Кондаков специално място заема изследването му „История и памятники византийской эмали“, отпечатано през 1892 г. Съчинението съдържа четири глави, в които се разглеждат историята и техниката на емалите в древността, Средновековието и Византия; паметниците на византийските емали в европейските страни и Грузия и византийските емали от колекцията на А. Звенигородски, една от най-значителните в Европа не само по броя на притежаваните предмети, но и по тяхната съвършена изработка. В библиографския апарат са

³ Милетич, Л. Никодим Павлович Кондаков за Македония. // *Македонски преглед*, 1924, № 3, с 1.

включени опис на илюстрациите и азбучен указател на имената и предметите.

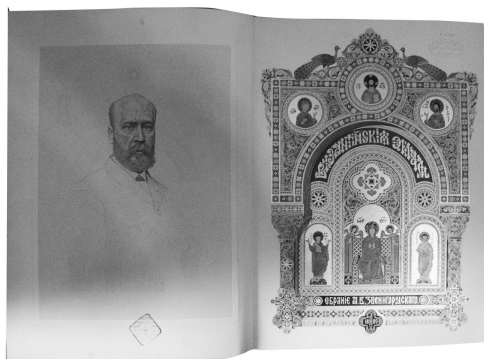
Реализацията и отпечатването на труда е мащабно начинание, в което участват специалисти от Русия, Германия и Франция. Книгата е разкошно оформена и орнаментирана, а приложените цветни илюстрации на емайлите възпроизвеждат естествената им големина и цветове. Изданието се отличава с изключителна релефна подвързия от тънка бяла кожа, инкрустирана със златни орнаменти, изработена в Лайпциг. Към подвързията е добавена суперобложка, изтъкана от коприна, сребърна и златна сърма с въткани в нея мотиви от византийските емайли, която е изработена в Москва във фабриката на А. Г. и В. Г. Сапожникови.

Ръбовете на книжното тяло са позлатени с нанесени допълнително сложни, цветни елементи. За изданието е изработен специален шрифт, за основа на който е послужил шрифтът на Остромировото евангелие, а гравюрите са дело на гравьора В. Мате (Матэ). Хартията е произведена в Страсбург по специална поръчка на издателя Звенигородски. Руското издание на книгата е отпечатано в известната печатница на М. М. Стасюлевич в Санкт Петербург, а немското и френското издание са отпечатани в печатницата на А. Остерич

във Франкфурт на Майн. След излизането на „История и паметници византийской емали“ всички клишета на използваните в изданието рисунки са унищожени.

Книгата, формат фолио, е издадена в тираж 600 номерирани екземпляра⁴ – по 200 на руски, немски и френски език – и не се продава на книжния пазар. Всеки екземпляр е подписан и номериран лично от издателя. В предисловието на книгата той отбелязва, че „само при някои специални екземпляри, предназначени за особено ценени от него

⁴ Екземпляри от изданието получават големи библиотеки, музеи, редица високопоставени личности, сред които могат да се отбележат – Александър III, на когото е посветена книгата, папа Льв XIII, кралете на Италия, Швеция, Румъния, императорът на Австро-Унгария, Парижката академия на науките, Националната библиотека на Испания и др.

личности и приятели, той е разрешил да се приложи в изданието негов портрет“.

Само четири години след обнародването на съчинението, през 1896 г., в Университетската библиотека⁵ постъпва като дар от издателя Звенигородски екземпляр № 176, на руски език, с дарствен надпис „Екземпляръ Высшаго Училища въ Софіи“ с порт-

рета му, рисуван от Ф. Гаярд в Париж. Книгата шедевръ на акад. Никодим Кондаков е едно от най-скъпите издания, реализирани някога. Изданието, прекрасен образец на типографското изкуство на XIX в., е ревностно пазено съкровище за всеки колекционер и за всяка библиотека, притежаващи екземпляр от този уникален книжовен паметник.

⁵ В библиотечния инвентарен дневник III б е отбелязано, че книгата е получена „от А. Звенигородский с писмо от Мин. на Нар. пр. № 7389 от 28. V. 96 г.“.